

RUANDA SOYKIRIMI VE SURİYE...

Suriye’de son üç yıldır yaşananlar insanlığın son dönemde gördüğü en yüksek ölçekli şiddet olaylarından. Bir devlet ve koalisyon ortakları karşısındaki bir muhalefeti savaşın en çirkin tarzlarını sergileyerek yok etmeye çalışıyorlar. Merhametin ve vicdanın suskun bile kalamayıp göç ettiği bu ülkede bir trajedi yaşanıyor. Hür dünyanın gözleri önünde ve muhalefeti sözde desteğine rağmen yaşanan bu süreç aklı 1994 Ruanda Soykırımını getiriveriyor. Hani şu Bosna’daki soy kırım devam ederken Afrika’nın ortasında yer alan ülkede yaşananlar. 100 günde 800 bin insanın yok edildiği aklı ziyan olay. Ruanda’yı bu günlerde yeniden düşününce Suriye’de yaşananlarla ilginç yapısal benzeşmeler dikkat çekiverebiliyor. Yazıyı bu noktada okuyanlar yok canım daha neler dediğini duyar gibiyim. Suriye trajedisi nasıl biraz Afganistan biraz Bosna ise yapısal düzeyde biraz da Ruandadır.

Ruanda 1890 Brüksel Konferansında önce Almanya’ya daha sonra da Birinci Dünya Savaşı akabinde Belçika’ya sömürge olarak verilen bir ülke. Benzetmemizin ilk ayağı işte tam da burada başlıyor. Afrika’yı büyük bir iştihayla paylaşan yapı aynı aç gözlülükle Ortadoğu’ya da Osmanlı sonrasında yığıldı. Sömürge dönemi hem Afrika hem de Ortadoğu’nun kaderinin müşterekleri. Osmanlının her iki bölgeye de kalkan olması daha önceki girişimleri püskürtmüşse de kader onu mukadder sonuna tevdi ettikten sonra buralarda da sömürge yapıları kuruldu. Bu yapılar içinde kaosun ve istikrarsızlığın başlaması demektir. Suriye’de Fransa ve Ruanda da Belçika benzer bir siyaset aklı ve vicdan ile ülkelerde faaliyet yürüttüler. 1994’te ve bugün yaşanan katliamın yol taşları bu dönemlerde döşendi denilse yanlış olmayacaktır. Batı’nın hesap ve faydaya ayarlı teknolojik pozitivist aklı bir makine soğukkanlılığıyla bölgeyi şekillendirdi. Tüm bunlar olurken tarih Afrika ve Ortadoğu’da durdu. Her iki coğrafya da tarih dışı kaldılar ve tarih nehirde nesne olarak akışa kapıldılar. İşte bu dönem aynı zamanda bu ülkelerdeki kutuplaşmanın tarihsel birleştiricilerden kopmanın, ötekiler icat etmenin sınıflandırmaların başlamasının ve nefretle diğerine bakmanın temellerinin de atıldığı bir zamandır. Tarih artık fonksiyonel ve inşa edici değil tahrip unsuru olarak bu süreçlerde işlemektedir. İnsan değerini yitirmekte, millet olmak ve birlikte geleceğe yürümek iradesi zayıflamakta ve vatan birilerine görelilik kazanmaktadır. Güvenlik endişeleri hörmet, merhamet ve kendi ülkesine hizmetin önüne geçmektedir. Artık Afrika ve Ortadoğu genelde Suriye ve Ruanda özelde birer uyku ülke konumuna indirgenmek kaderini yaşamakta, stratejik ve ekonomi-politiğin icraat alanına dönüşmektedir. Üzerinde yaşayanlar insandan çok amaçların gerçekleşmesi doğrultusunda anlamlı ya da manasız oluyorlardı.

İşte tam da burada Batılı aklın diğer bir yönetme stratejisi devreye girecektir. Bu da sömürge olan ülkedeki azınlık gruplarla çoğunluğu idare etme tercihidir. Bu hem daha maliyetsiz hem

de daha kolaydır. Zira az olan bölgeyi kontrol eden dış yönetene tabi olacaktır. Bu tercih etnik, dini, aşiret düzeyinde duruma göre değişen bir tema ve içerikte oluşmaktaydı. Bu noktada baktığımızda Suriye’de Nusayri bir grubu tercih eden Fransız aklına mukabil Belçika’da Tutsiler sömürge döneminde tercih ediliyorlardı. Bu ifadelerle ne Nusayriler ne de Tutsiler eleştirilmemekte lakin işleyen aklın tespiti bakımından durum tespiti yapılmaktadır. Bu tercihler ister istemez toplumun diğer kesimlerinden bir dışlanmışlık ve ileriki aşamalarda ise tahrike açık bir yapı oluşturmaktaydı. Ruanda’da İkinci Dünya savaşı değişen dengelerle birlikte tercih değiştiren mahut akıl bu sefer çoğunluk olan Hutu’ları tercihe başladı. Zira sandık söz konusu olduğunda o ülkede var olmak adına bu önemli ve gereklidi. İşte yılların polarize ettiği bu yapı içinden çatışmanın çıkmaması düşünülemezdi ve çıktı da. Benzer bir süreç Suriye’de farklı bir meyanda işlemiş ve azınlığın iktidarı son başkaldırıya kadar sürmüştür. Zira buradaki statüko Afrika’daki kadar basit ve kolay değildir. Bölgenin önemi ve değeri de elbette farklıydı. Her ne hal olursa olsun toplumsal bölünme ve kutuplaşma çatışmanın diğer bir yol taşı olarak bu iki ülkede kendi özerk süreçlerinde döşenmişti. Fakirlik, cehalet ve tefrika ise bu toplumlar müşterek kaderi gibiydi. Yerel unsurları devşiren küresel yapılar kendi stratejilerini gerçekleştirirken ülke içinde ise bir vesayet siyaseti sürüp gitmekteydi. Dolayısıyla katliam, çatışma ve gerginlik kaçınılmaz idi. Hutuların Tutsilere karşı 1964, 1974’de yapılan katliamlar ülkeden kaçan yüzbinler ve 1990-92 arası devam eden iç savaş nihayetinde yaşanan 1994 katliamı ülkenin tarihine karanlık bir sayfa olarak geçmiştir. Bugün Suriye’de sürgünler, işkenceler eşliğinde bir iç savaş devam etmekte ve Cenevre-2 konferansının yapıldığı şu günlerde tüm şiddetiyle devam etmektedir. Hülasa görüleceği gibi kutuplaştırarak, azınlığı kullanarak çoğunluğu yönetme taktiğinin şiddete dönüştüğü bu coğrafyalar benzer aklın farklı nüanslarla yürüttüğü siyasetlerinin acılı birer örneğidirler. En kötü ve zalim olan ise kardeşlerin arasına ekilen öfke, kin ve örülen kandan duvarların rehabilitasyonunun alacağı zamandır. Ama ne önemi var ki 1998 senesinde Le Figaro’ya Fransa Eski Cumhurbaşkanı François Mitterrand’ın *“O ülkelerde bir soykırım yaşanması o kadar da önemli bir şey değil.”* şeklinde açıklamada bulunması hikâyeyi özetler gibidir.

Konunun diğer bir yönü ise olaylar yaşanırken BM merkezli ABD ve Fransa gibi aktörlerin konuya yaklaşımlarıdır. Ruanda’da katliam ve soykırım sürerken her nedense ABD BM askerlerini bölgeden çekmiştir. Ruanda Yurt Severler Birliğinin müdahalesine kadar sessiz kalan Fransa birden bölgeye müdahale etmiş ve 200 bin kadar insanın kendi gözetiminde doğranmasına göz yummuştur. Suriye olayında da bugün BM sessiz ve konunun çevresinde dolaşır bir hüviyettedir. ABD’nin konuyu çoktan bitirebilecek olan doğrudan ya da dolaylı müdahaleleri ise ufukta gözükmemektedir. Sahada PYD ve IŞİD gibi güçler herhangi bir antlaşmayı tanımayacağını ilan ederek İran destekli diğer güçlerle birlikte çarpışmaya devam etmektedirler. Cenevre-2’de Rusya, İran ve Suriye triosunun gerine gerine vurguladıkları terör söylemi ise tam bir şapka düştü kel göründü vaziyetidir. Sonuçları itibariyle masada onların ellerini güçlendiren bir grubu terör ile yaftalayıp dünyanın önüne sunarken öte yandan ortaya çıkan işkence teröründen bahsedilmemektedir. Tam bir vicdan tutulması ile

fotoğrafların zamanlaması veya sıhhati hakkında açıklamalar yapılarak konunun çevresinde dolaşmakta, zaman kazanma ve nihayet ABD'nin muhtemel gizli antlaşmalarla vardıkları strateji çerçevesinde gerçekleşen duruşundan da yararlanarak pervasız tutumlarını sürdürmektedirler. Evet, dün Bosna ve Ruanda'da kanamayan insanlık vicdanının bugün Suriye'de kanayacağını düşünmek safdillik olacaktır. Suriye'de bugün dün Ruanda'da Çin'den gelen satırlarla yaşanan cinayetlere denk Rusya'da gelen silahlarla bir katliam sürmektedir. Suriye'nin birlikte ve bir olarak sandığa gitmesi rejim ve bu güçlerin en büyük endişesidir. Mısır'dan aldıkları derslerle Suriye'ye bakan güçler konuyu bu paralelde çözmeyi gayretindedirler. Dün Bosna, Hocalı ve Ruanda'dan dünyaya yansıyan şiddet ve kan bugün Irak ve Suriye'den yansımaktadır. Ancak gösterilmeye bir nebze temas edilemeye çalışıldığı gibi bu süreçlerin kurucu başlangıcı ve devamı bölge dinamikleri dışındaki dinamikler ve süreçlerden kaynaklanmaktadır. Sömürge ve sonrası yaşananlar, İkinci Dünya Savaşı sonrasında istikrarsız özgürleşmeleri ve bugün Soğuk Savaş sonrasında itişip kakışmalarına müdahil olacak büyük bir merkezi güç bulunmamaktadır. Bölgenin içinden ve dışından kontrol edilebilecek güçlerle polarize edilen Ortadoğu, stratejik olarak, Selçuklu-Osmanlı çizgisinin gerçekleştiği bütünleşmeye ulaşmaktan bugün çok uzaktır. Gücü ve çıkarı merkezileştiren uygarlığın bölgemizdeki sebep olduğu her ü merce dair Akif "Siyasetin kanı: servet, hayatı: kudrettir, Zalim Avrupa bir hak tanır ki: kuvvettir." Sözleri yaşananlara dair önemli bir şahitliktir.

Ruanda'da bir yoruma göre Tutsilerin Ruandalılığı ve verimli topraklar üzerindeki mücadele merkezli olarak yorumlanan katliamların görünen sebebi olarak gösterilen bu açıklamalar resmin bütününe bakınca gerçek bile olsa son tahlilde ayrıntı kalmaktadır. Suriye'de ise mezhep ve din odaklı bir çatışma resmedilmekte. Bölgede laikliğin teminatı bir rejim ile buna karşı güçlerin mücadelesi gösterilmektedir. Bütün bunlar anlaşılacağı üzere konunun tiyatral kısımlarıdır ve sahadaki ateşi harlamaktan başka bir işe yaramamaktadır. Dün Ruanda'da böcekler satırlarla temizlenirken bugün Suriye'de teröristler!!! işkencelerle yok edilmektedir. Esed yönetimi ile Türkiye-Suriye tarihinin en yüksek düzeyli ve iyi ilişkilerini kuran dış işlerimizin son cevabı ve Türkiye'de 700 bin teröriste ev sahipliği yapıyoruz oldu.

Ruanda bugün geçmişi geleceğe faydalı olarak hatırlama, birleşme ve yenilenme parolasıyla geleceğini inşa etmeye çalışmaktadır. Ülkede sağlanan iç barış ve uzlaşma umulur ki yeni müdahaleler ile parçalanmasın. Suriye ise bugün geleceği masaya yatırılmış bir ülkedir. Rusya-İran-Suriye triosu terör söylemi ile IŞİD üzerinden konuyu kendi istedikleri istikamete yönlendirmeye, İslamofobia korkularına oynayarak ki bunun Ruhani tarafından Davos'ta yapılması gerçekten ibretlik idi, zaman kazanmaya ve Suriye'deki sürecin özellikle Türkiye'nin arzu etmediği yönde sonuçlanmasına çalışmaktadırlar. Bu noktada ABD-Rusya ve Türkiye-İran müzakereleri önemlidir. Son süreçlerle bölgede İsrail'i tehdit edecek ciddi bir ordunun kalmadığı İran dışında orta vadede tehdit oluşturacak bir yapının kalmadığını da ifade etmek gereklidir. Manzara ve tablo ne kadar iç karartıcı olursa olsun zamanın hükmünde dramatik

kırılmalar hep vakidir ve umut hayatı taşıyan ana unsudur. Akif'in ifadesiyle, "Geleceği karalık görerek azmi bırakmak... Alçak bir ölüm varsa, eminim budur ancak."

Ruanda ve Suriye üzerinden yapılan bu analiz denemesi elbette ki birebir eşleme gayreti değildir. Ancak benzer menşelerden kaynaklanan tarihi olaylar benzer süreçleri farklı nüanslarla gösterebilirler. Bugün yaşanan dünün yarın yaşanacak olanın ise delilidir. Umulur ki Suriye Bosna, Afganistan ve Ruanda olmaz!!! Lakin uluslararası sistemin doğası ve bölgedeki dinamikler çok da iyimser bir havaya ve bakışa imkân da vermiyor. Terör ve korkular ağında örülmeye çalışılan ağın içinde sade Suriyelilerin acılarına el uzatacak bir vicdan ve merhamet meçhul bir geleceğe emanet gözükmekte... Akif'in şu ölümsüz beyti belki de olan bitene dair hikmetli bir temas olacaktır:

"Bilmiyorlar ki şiddetlerin olmaz hükmü"

"Göz yılar önce, fakat sonra kanıksar ölümü"

Prof. Dr. Altan ÇETİN